

SPORTS

Sports ir joma, kurā ES pilnvaras ieguva līdz ar Lisabonas līguma stāšanos spēkā 2009. gada decembrī. ES atbild par pierādījumos balstītas politikas izstrādi, sadarbības sekmēšanu un vadības iniciatīvu virzīšanu nolūkā atbalstīt fiziskās aktivitātes un sportu visā Eiropā. Programmā Erasmus+ (2014–2020) pirmo reizi tika iekļauta īpaša budžeta pozīcija, no kuras atbalstīt projektus un tīklojuma struktūras sporta jomā.

JURIDISKAIS PAMATS

Lai gan pirms 2009. gada Līgumos nav minēta īpaša juridiskā kompetence sporta jomā, Komisija ES sporta politiku aizsāka 2007. gada Baltajā grāmatā par sportu un rīcības plānā "Pjērs de Kubertēns".

Līdz ar Lisabonas līguma stāšanos spēkā ES ieguva īpašu kompetenci sporta jomā. Ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 6. panta e) apakšpunktu ES tiek piešķirta kompetence atbalstīt vai papildināt dalībvalstu darbības sporta jomā, savukārt 165. panta 1. punktā sporta politika ir izklāstīta sīkāk, norādot, ka "Savienība palīdz risināt Eiropas sporta nozares jautājumus, ņemot vērā šīs nozares īpatnības, tās struktūras, kas balstās uz brīvprātīgu darbību, un tās sociālo un audzinošo nozīmi." Līguma 165. panta 2. punktā norādīts uz uzdevumu "attīstīt Eiropas dimensiju sportā, veicinot taisnīgumu un atklātību sporta sacensībās un sadarbību starp struktūrām, kas ir atbildīgas par sportu, kā arī sargājot sportistu, jo īpaši jaunāko sportistu, fizisko un morālo integritāti". Visbeidzot, saskaņā ar LESD 165. panta 3. punktu "Savienība un dalībvalstis izglītības un sporta jomā sekmē sadarbību ar trešām valstīm un kompetentām starptautiskām organizācijām, jo īpaši ar Eiropas Padomi". Līdz ar to ES ir juridiskais pamats atbalstīt sporta nozari strukturāli, izmantojot Erasmus + programmu, un paust vienotu nostāju starptautiskos forumos un ārpussavienības valstīs. ES sporta ministri tiekas arī Izglītības, jaunatnes, kultūras un sporta padomes sanāksmēs. Vienlaikus ES īsteno savas ieteikuma tiesību pilnvaras tādās cieši saistītās jomās kā izglītība, veselība un sociālā integrācija, izmantojot finansēšanas programmas.

MĒRĶI

Īpašas sporta kompetences noteikšana Līgumos pavēra jaunas iespējas ES rīcībai sporta jomā. ES strādā pie tā, lai sporta sacensībās popularizētu lielāku taisnīgumu un atklātumu, kā arī labāk aizsargātu sportistu morālo un fizisko integritāti, vienlaikus ņemot vērā sporta īpatnības. Turklāt ES atbalsta ideju, ka sports var uzlabot vispārējo labbūtību, palīdzēt plašāku sabiedrības problēmu pārvarēšanā, tādu ka rasisms, sociālā atstumtība un dzimumu nelīdztiesība, kā arī sniegt būtisku ekonomisko labumu visā Savienībā, un ka sports ir nozīmīgs ES ārējo attiecību instruments. Jo īpaši ES rūpējas par šādiem trim aspektiem: 1) sporta sociālā loma; 2) sporta ekonomiskā dimensija; un 3) sporta nozares politiskais un tiesiskais satvars.

SASNIEGUMI

A. Politikas norises

1. [Baltā grāmata par sportu](#) un rīcības plāns "Pjērs de Kubertēns"

Komisijas 2007. gada jūlija Baltā grāmata par sportu bija pirmā visaptverošā ES iniciatīva par sportu. Īstenojot ierosinātos pasākumus, Komisija apkopoja vērtīgus faktus par nākotnē risināmiem jautājumiem. Baltajā grāmatā izklāstīti vairāki mērķi, tostarp:

- sporta sabiedriskās lomas popularizēšana;
- sabiedrības veselības veicināšana ar fiziskām aktivitātēm;
- brīvprātīgo darbību paplašināšana;
- sporta ekonomisko aspektu un komandu dalībnieku brīvas pārvietošanās sekmēšana;
- cīņa pret dopinga, korupciju un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju;
- plašsaziņas līdzekļu tiesību kontrolēšana.

2. Eiropas dimensijas sportā veidošana

Komisijas Baltā grāmata par sportu un Lisabonas līguma stāšanās spēkā 2009. gadā lika pamatu Komisijas 2011. gada janvāra paziņojumam "[Attīstīt Eiropas dimensiju sportā](#)". Šajā paziņojumā tika aplūkota sporta vispārējā loma, jo īpaši attiecībā uz nodarbināmību, sociālo iekļaušanu un sabiedrības veselību. Tajā liela uzmanība pievērsta arī aspektiem, kas saistīti ar starptautiskiem sporta pasākumiem, kas ietver Eiropas Padomes Antidopinga konvencijas parakstīšanu, drošības pasākumus un prasības sporta pasākumu laikā, kā arī standartus attiecībā uz sporta pasākumu un pasākumu norises vietu pieejamību personām ar invaliditāti. Visbeidzot, tajā ietverta atsauce arī uz ekonomiskiem jautājumiem, kas saistīti ar sportu (plašsaziņas līdzekļu tiesību kolektīvā pārdošana, intelektuālā īpašuma tiesības, pārredzama un ilgtspējīga sporta finansēšana un valsts atbalsta tiesību aktu piemērošana sporta jomā).

3. ES sporta darba plāns

ES sporta darba plāns ir viens no visnozīmīgākajiem ES sporta politikas dokumentiem. Tajā galvenā uzmanība pievērsta Savienības būtiskākajām darbībām šajā jomā, un šis plāns ir norādījumu instruments, ar ko veicināt sadarbību starp ES iestādēm, dalībvalstīm un ieinteresētajām personām sporta jomā.

Pirmo [sporta darba plānu \(2011-2014\)](#) Padome pieņēma 2011. gadā. Eiropas Sporta ministru padome 2020. gada 1. decembrī pieņēma ceturto [ES sporta darba plānu \(2021-2024\)](#). Plānā liela nozīme piešķirta fiziskai aktivitātei, un kā viena no prioritātēm ietverta sportošanas iespēju radīšana visām paaudzēm. Plāna mērķis ir arī "stiprināt sporta nozares atveseļošanu un noturību pret krīzēm Covid-19 pandēmijas laikā un pēc tās". Citas galvenās darbības jomas ietver prioritātes piešķiršanu prasmēm un kvalifikācijām sportā, veicot tādas darbības kā paraugprakses apmaiņa un zināšanu veidošana, integritātes un vērtību aizsardzība, kā arī uzmanība pievērsta sporta sociālekonomiskai un vides dimensijai un dzimumu līdztiesības veicināšanai. ES mērķis ir arī palielināt sieviešu īpatsvaru vadošos un trenera amatos sporta jomā, veicināt

vienlīdzīgus apstākļus visiem sportistiem un palielināt mediju tvērumu attiecībā uz sievietēm sportā.

Saskaņā ar ES zaļo pārkārtošanas prioritāti ir arī "zaļais sports", jo plānā ir ierosināts izstrādāt vienotu satvaru ar kopīgām saistībām, ņemot vērā [Eiropas Klimata paktu](#). Lielāks uzsvars likts uz inovāciju un digitalizāciju visās sporta nozares jomās.

4. Covid-19 pēcpandēmijas pasākumi

Padome 2020. gada jūnijā pieņēma [secinājumus](#) par Covid-19 pandēmijas ietekmi uz sporta nozari un ierosināja dažādus pasākumus tās atveseļošanai. Dokumentā uzsvērts, cik smagi ir skarta visa nozare, tostarp ekonomiskā ziņā. Padome uzsvēra, ka ir vajadzīgas vietēja, valsts, reģionāla un ES līmeņa stratēģijas darbības atsākšanai pēc pandēmijas, lai atbalstītu sporta nozari un saglabātu tās nozīmīgo ieguldījumu ES iedzīvotāju labbūtībā. Līdz ar to Padome mudināja ES iestādes papildināt valstu centienus un novirzīt finansiālu atbalstu nozarei, izmantojot pieejamās ES programmas un fondus, piemēram, Erasmus+, Eiropas Solidaritātes korpusu, kohēzijas politikas fondus un investīciju iniciatīvas reaģēšanai uz koronavīrusu (CRII, CRII+).

Parlaments 2021. gada 10. februārī pieņēma [rezolūciju](#), kurā atkārtoti apstiprināja Padomes secinājumus, taču uzsvēra, ka nevajadzētu būt tā, ka finansiālo atbalstu sniedz vienīgi lieliem sporta pasākumiem, kā arī norādīja, ka atveseļošanas pasākumi ir ļoti svarīgi tautas sportam. Turklāt Komisija tika aicināta izstrādāt Eiropas pieeju, ar ko pievērsties pandēmijas radītajām negatīvajām sekām sporta nozarē.

B. Darbības un programmas

1. [Erasmus+](#)

Sports ir neatņemama programmas Erasmus+ daļa ES rīcībai izglītības, apmācības, jaunatnes un sporta jomā. Pašreizējai programmai 2021.–2027. gadam piešķirti 1,9 % no sporta kopējā budžeta.

Starp trim galvenajiem pašreizējās programmas Erasmus+ mērķiem tika uzsvērts, cik būtiski ir veicināt "sporta personāla mācību mobilitāti, kā arī sadarbību, kvalitāti, iekļautību, radošumu un inovāciju sporta organizāciju un sporta rīcībpolitiku līmenī". Darbības šā mērķa sasniegšanai inter alia ietver mobilitātes veicināšanu, jo īpaši attiecībā uz personālu tautas sportā, un virtuālās mācīšanās iespēju palielināšanu, partnerību veidošanu sadarbībai un paraugprakses apmaiņai, ietverot maza mēroga partnerības, plašākas un iekļaujošākas piekļuves veicināšanu programmai un atbalstu bezpeļņas sporta pasākumiem, kas popularizē tautas sportam svarīgus jautājumus.

2. [Eiropas Sporta nedēļa](#)

ES mēroga "Eiropas Sporta diena" pirmoreiz tika ierosināta Eiropas Parlamenta 2012. gada februāra rezolūcijā par [Eiropas dimensiju sportā](#). 2015. gada septembrī aizsākās Eiropas Sporta nedēļa (EWOS) ar mērķi **popularizēt sportu un fiziskās aktivitātes visā Eiropā** valsts, reģionālā un vietējā līmenī, mudinot Eiropas iedzīvotājus piekopt labāku, veselīgāku dzīvesveidu. 2022. gada [Eiroparometra apsekojumā](#) minēts, ka 62% eiropiešu nekad nenodarbojas ar sportu vai dara to reti. Līdz ar to cieš ne tikai cilvēku veselība un labbūtība, bet arī ekonomika, jo pieaug izdevumi par veselības aprūpi, zūd produktivitāte darbavietā un samazinās nodarbināmība.

Kopš 2017. gada EWOS notiek no 23. līdz 30. septembrim visā Eiropā, un dalībvalstis un partnervalstis rīko daudzas aktivitātes un pasākumus. 2023. gadā notika 36 000 pasākumu, kuros piedalījās gandrīz 11 miljoni cilvēku.

3. Sociālās iekļautības projekti

Sociālā iekļautība ir viena no galvenajām ES prioritātēm, kā popularizēt sporta lomu sabiedrībā. Saliedējot cilvēkus un veidojot kopienas, sports var sniegt lielu ieguldījumu migrantu integrācijā ES. Komisija atbalsta migrantu sociālās iekļautības projektus un tīklus, izmantojot Erasmus+ programmu.

4. Apbalvojumi

Kopš 2022. gada Komisija piešķir [#BeActive](#) un [#BeInclusive](#) balvu. Šīs apbalvojumu programmu balvas piešķir par inovatīvām idejām un iniciatīvām, ko Eiropā izstrādājušas atsevišķas personas vai organizācijas, lai popularizētu sportu un fiziskās aktivitātes. Tās arī veicina "sociālo šķēršļu pārvarēšanu", izmantojot sportu, lai tuvinātu cilvēkus un palīdzētu radīt Eiropas identitātes izjūtu.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Parlamentā Eiropas sporta politikas izstrāde ietilpst Kultūras un izglītības komitejas (CULT) kompetencē. Parlaments 2012. gadā pieņēma [rezolūciju](#) par Eiropas dimensiju sportā, kas sagatavoja augsni Eiropas Sporta nedēļai. Turklāt Parlaments ir pievērsis uzmanību tādiem jautājumiem kā [dzimumu līdztiesība sportā](#), kā arī [sporta loma cīņā pret rasismu](#). Sporta būtiskā loma ir minēta arī 2016. gada [rezolūcijā](#) "Par bēgļiem — sociālā iekļaušana un integrācija darba tirgū", uzsverot sporta kā sociālā un starpkultūru dialoga veicināšanas instrumenta nozīmīgo lomu, jo tas veido labvēlīgas saiknes starp vietējiem iedzīvotājiem, bēgļiem un patvēruma meklētājiem.

Parlamenta Cilvēktiesību apakškomiteja (DROI) ir regulāri apspriedusi cilvēktiesības saistībā ar lieliem sporta pasākumiem, kas tiek rīkoti tādās valstīs kā Krievija (2014. gada ziemas olimpiskās spēles), Brazīlija (FIFA 2014. gada Pasaules kausa izcīņa vīriešiem, 2016. gada vasaras olimpiskās spēles) un Katara (FIFA 2022. gada Pasaules kausa izcīņa vīriešiem). Pēc pirmās uzklaušanās par sportu un cilvēktiesībām Katarā 2014. gada februārī, kurā galvenā uzmanība tika pievērsta migrējošo darba ņēmēju stāvoklim, 2015. gadā kopā ar CULT komiteju notika kopīga uzklaušanās par cilvēktiesību pārkāpumiem saistībā ar lieliem sporta pasākumiem.

Parlaments arī ļoti aktīvi iesaistījies cīņā pret spēļu rezultātu pasūtīšanu un korupciju sportā, pieņemot šajā jautājumā [rezolūciju](#) 2013. gada martā. Pēc tam 2015. gada jūnijā Parlaments pieņēma [rezolūciju](#) par atklātajiem augsta līmeņa korupcijas gadījumiem FIFA un 2017. gada februārī [rezolūciju](#) par integrētu pieeju politikai sporta jomā: laba pārvaldība, pieejamība un integritāte.

Veicot grozījumus Komisijas priekšlikumā par Erasmus+ programmu 2021.–2027. gadam, Parlaments ierosināja daļu no programmas Erasmus+ budžeta pārdaļīt, lai jauniem sportistiem un sporta treneriem nodrošinātu iespēju piedalīties mobilitātes shēmās.

Parlaments 2021. gada 23. novembrī pieņēma [rezolūciju](#) "ES politika sporta jomā: novērtējums un iespējamā attīstība". Tajā tika ieteiktas dažādas darbības, piemēram,

piešķirt lielāku finansējumu tautas sportam, labāk regulēt sportistu transfērus, nodrošināt sportā vienādu samaksu sievietēm un viņu lielāku redzamību, sportā labāk aizsargāt bērnus un palielināt fiziskajām aktivitātēm atvēlēto stundu skaitu skolās. Tika ierosināts arī izveidot "ES sporta koordinatoru", kura uzdevums būtu uzlabot starpnozaru sadarbību.

Visbeidzot, 2022. gada 10. novembrī tika pieņemta [rezolūcija](#) par e-sportu un videospēlēm, kurā Parlaments secināja ka e-sports un sports ir dažādas nozares. Šajā rezolūcijā Parlaments aicināja Komisiju izstrādāt hartu, ar ko popularizētu Eiropas vērtības e-sporta konkursos, un apsvērt iespēju izveidot vīzu e-sporta personālam. Parlaments atzīst sporta videospēļu un virtuālo sporta potenciālu izpētīt jaunus līdzjutēju iesaistes veidus un palielināt jauniešu līdzdalību fiziskās aktivitātēs, taču konstatē, ka e-sports ir jāaizsargā pret spēļu rezultātu iepriekšēju pasūtīšanu un nelikumīgām azartspēlēm. Parlaments uzskata, ka videospēļu un e-sporta jomā ES ir jāieņem atbildīga nostāja, popularizējot to kā veselīga dzīvesveida daļu, kurā ir arī fiziskās aktivitātes, tieši sociālie kontakti un līdzdalība kultūras aktivitātēs.

Plašāka informācija par šo tematu atrodama Kultūras un izglītības komitejas [tīmekļa vietnē](#).

Lina Sasse / Kristiina Milt
03/2024